

Ermenistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi haqqında həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, Azərbaycanın ədalətli mövqeyinin müdafiə edilməsi

Dağlıq Qarabağ Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsidir və Azərbaycan türklərinin qədim yaşayış məskənlərindən, böyük mədəni irs yaratdığı ərazilərimizdən biridir. Məlum olduğu kimi, Dağlıq Qarabağı uzun illərdə işğal altında saxlayan Ermənistan silahlı qüvvələri torpaqlarımızdan çıxmaq istəmir.

Tarixən Dağlıq Qarabağ Azərbaycanın ayrılmaz parçası olub və burada heç zaman erməni təsiri olmayıb.

Bildiyimiz kimi, fevralın 15-də Münhen Təhlükəsizlik Konfransı çərçivəsində Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Ermənistan Respublikasının Baş naziri Nikol Paşinyanın iştirakı ilə Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı panel müzakirələri zamanı erməni dövlət başçısı, eyni zamanda, qondarma məsələlər haqda sərəmsəm çıxış edib. Prezident İlham Əliyev isə öz çıxışı zamanı Paşinyanın yalanlarını, onun tarixdən, siyasetdən xəbərsiz olmasını ifşa edib. Qeyd edək ki, debatda Prezident İlham Əliyev "...Düşünürəm ki, bu gün yətləri suallara cavab verə biləcəyik, ilk növbədə, münaqişənin həlli ilə bağlı. Münaqişənin necə həll edilməsi haqqında danışmaq üçün hər şeydən öncə biz gəriyə qaytımali və məsələnin tarixinə baxmalıyıq. Dağlıq Qarabağ Azərbaycanın tərkib hissəsidir. Bu, tarixi həqiqətdir və beynəlxalq hüququn normalarına əsaslanır. Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bütün dünya tərəfindən tanınır. Dağlıq Qarabağ bizim ölkənin ayrılmaz tərkib hissəsidir. Tarixi nöqteyi-nəzərdən, 1805-ci ildə Qarabağ xanı İbrahim xan Rusiya imperiyasının generalı Sisianovla saziş imzalayıb. Bu sazişə əsasən, Azərbaycanın Qarabağ xanlığı müstəqil ölkə kimi Rusiya imperiyasının tabeliyinə keçir. "Kürəkçay" adlandırılan həmin sazişdə, - sazişin mətni internetdədir, - Qarabağın erməni əhalisi barədə heç nə deyilmir. 1813-cü və 1828-ci illərdə imzalanmış digər müqavilələr - "Gülüstan" və "Türkmənçay" müqavilələrinə əsasən, Azərbaycanın qalan hissələri Rusiya imperiyasının tərkibinə keçir. Dağıstan, Gürcüstan və Ermənistan da həmçinin. Beləliklə, bu, məsələnin tarixi tərəfidir. Daha sonra Rusiya imperiyasının süquta uğradığı, Gürcüstan və Azərbaycan Demokratik respublikaları yaradıldığı zamanlarda Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 1918-ci ildə verdiyi ilk fərmanlardan biri Yerevanın Azərbaycandan Ermənistanla verilməsi və onun Ermənistanın paytaxtı elan edilməsi ilə bağlı idi. Bu da, həmçinin, tarixi faktıdır.

Əgər siz kiməsə nəse veririrsinizsə, bu, o deməkdir ki, həmin o nə isə sizə məxsus olub. 1921-ci ildə Bolşevik partiyasının Qafqaz Bürosu Dağlıq Qarabağın Azərbaycanın tərkibində saxlanması barədə qərar qəbul etdi. Saxlanması barədə qərar, bəzi erməni tarixçilərinin yazdığı kimi, verilməsi barədə yox. Bu da, həmçinin, tarixi faktıdır. Digər tarixi fakt ondan ibarətdir ki, 1923-cü ildə Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası Azərbaycanın tərkibində Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin yaradılması barədə fərman qəbul etdi. Beləliklə, bu, tarixdir. Sonralar, 1980-ci illərin sonunda Ermənistan Azərbaycana qarşı təcavüzə başladı, 300 min azərbaycanlı Ermənistan ərazisindən deportasiya olundu. Sonra Ermənistanın Azərbaycan Respublikasına qarşı təcavüzü nəticəsində 1990-cı illərin əvvəlində bizim ərazilərimizin təxminən 20 faizi işğal altına düşdü və 1 milyon azərbaycanlı qaçqın və məcburi köçkünü çevrildi. Xalqımız etnik təmizləməyə məruz qalıb. 1992-ci ildə Ermənistanın əvvəlki rejimi müharibə cinayəti - Xocalı soyqırımını törətdi. Nəticədə aralarında 106 qadın, 63 uşaq olmaqla, 613 günahsız mülki şəxs vəhşicəsinə öldürüldü. Xocalı soyqırımını 10-dan artıq ölkə tanıyır" - deyə bildirib.

1921-ci ildə Qafqaz bürosunun qəbul etdiyi qərarı şərh edən ekspertlər qeyd edirlər ki, həmin qərarla Dağlıq Qarabağın Azərbaycanın tərkibində qalması əks olunub.

Politoloqlar qeyd edirlər ki, Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli ilə bağlı Ermənistan rəhbərliyi tərəfindən səsləndirilən bəzi fikirlər tarixi realıqları, münaqişənin əsl mahiyyətini əks etdirmir. Bu baxımdan, son vaxtlar, xüsusilə fevralın 15-də Münhen Təhlükəsizlik Konfransı çərçivəsində Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Ermənistan Respublikasının Baş naziri Nikol Paşinyanın iştirakı ilə Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı panel müzakirələri zamanı Ermənistan Baş nazirinin sərəmsəm çıxışları, eyni zamanda, qondarma "Dağlıq Qarabağ Respublikası"nın tanınması ilə əlaqədar ictimaiyyətə yalan məlumat çatdırılması bu məqsədə xidmət et-

Dağlıq Qarabağın tarixində 1921-ci ilin iyul prosesləri - Paşinyanın ənənəvi erməni yalanları və Əliyevin əsaslı faktları - tarix ittiham edir

Faiq Ələkbərli: "1921-ci il iyulun 5-də yenə Rusiya Kommunist Partiyasının Qafqaz bürosu Dağlıq Qarabağa Azərbaycan SSR-nin tərkibində saxlanmaqla, inzibati mərkəzi Şuşa şəhəri olmaqla geniş vilayət muxtariyyəti statusu verdi"

məklə yanaşı, beynəlxalq hüququn norma və prinsipləri ilə tamamilə ziddiyyət təşkil edir.

Politoloqların fikrincə, heç şübhəsiz ki, Ermənistan rəhbərliyinin əsas məqsədi hərbi təcavüzün məsuliyyətindən qaçmaq üçün Dağlıq Qarabağ ermənilərinin münaqişədə iştirak edən tərəf kimi tanınmasını bütün vasitələrlə Azərbaycana qəbul etdirməyə çalışmaqdır. Ermənistanın Dağlıq Qarabağa dair ərazi iddiaları tam əsassızdır. Bunu Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev "Valday" Beynəlxalq Diskussiya Klubunun XVI illik toplantısında, eləcə də MDB Dövlət Başçıları Şurasının məhdud tərkibdə iclasında çıxışı zamanı tutarlı faktlarla sübut edib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının professoru, siyasi elmlər doktoru, "Azərbaycan Respublikası Dağlıq Qarabağ Bölgəsinin Azərbaycanlı İcması" İctimai Birliyinin sədr müavini Elçin Əhmədovun fikrincə, heç şübhəsiz ki, Ermənistanın Dağlıq Qarabağa dair ərazi iddiaları tam əsassızdır. "Bunu Münhen Təhlükəsizlik Konfransı çərçivəsində Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı panel müzakirələri zamanı Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev tarixi faktlara əsaslanaraq Ermənistan Baş nazirinin və dünya ictimaiyyətinin bir daha diqqətinə çatdırdı. Dövlət başçısı bildirdi ki, Qarabağın dağlıq hissəsinə erməni əhalisinin köçürülməsi XIX əsrin 20-ci illərində, xüsusilə Cənubi Qafqazın Çar Rusiyası tərəfindən işğal edilməsindən sonra baş verib. Qeyd etmək lazımdır ki, hələ bundan əvvəl, XIX əsrin əvvəllərində - 1805-ci il mayın 14-də Qarabağ xanı İbrahim xanla Çar Rusiyasının Qafqaz qoşunlarının baş komandanı general Sisianov arasında "Kürəkçay" müqaviləsi ("Andlı öhdəlik") imzalanmışdı. Bu fakt onu göstərir ki, ermənilər Qarabağ xanlığında yaşayıb vəzifə sahibi olsaydılar, general Sisianovla müqavilə Qarabağ xanı İbrahim xanla imzalanmazdı.

Prezident İlham Əliyev diqqətə çatdırdı ki, 1804-1813-cü, 1826-1828-ci illər Rusiya-İran və 1828-1829-cu illər Rusiya-Türkiyə müharibələrinin gedişində, həm də sonralar ermənilərin İran və Türkiyədən kütləvi surətdə Cənubi Qafqaza, o cümlədən, Qarabağa köçürülməsi nəticəsində burada onların sayı ilbəl artdı. Bunu Rusiya ilə İran arasında bağlanmış "Gülüstan" (12 oktyabr 1813-cü il) və "Türkmənçay" (10 fe-

vral 1828-ci il) müqavilələri kimi sənədlər də təsdiq edir.

Nəticədə 1828-ci ildən sonra Qarabağ bölgəsinin dağlıq hissəsinə İrandan və Türkiyədən rəsmən 124 min (qeyri-rəsmi 200 min) erməni köçürülüb, bu proses bütün XIX əsr boyunca davam etdirilib və bu da demografik vəziyyətə müəyyən təsir göstərmişdir.

Bununla yanaşı, Prezident İlham Əliyev vurğuladı ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti yaradılarkən regionda mövcud olan geosiyasi vəziyyət 1918-ci il mayın 29-da İrəvan şəhərinin ermənilərə tərkibinə daxil olan Şuşa şəhəri inzibati mərkəz olmaqla, ona geniş vilayət muxtariyyəti verilsin".

Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, Ermənistan tarixçilərinin və rəhbərliyinin dediyi kimi, əgər Dağlıq Qarabağ Ermənistan SSR-in tərkibində olsaydı, qərarla "Azərbaycan SSR-in hüdudlarında saxlansın" əvəzinə, "Azərbaycan SSR-ə verilsin" yazılardı. Nəticədə Qarabağ bölgəsinin dağlıq hissəsinə köçürülmüş ermənilərə 1923-cü il iyulun 7-də Sovet Rusiyasının himayədarlığı və bilavasitə iştirakı ilə Azərbaycanın tərkibində Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti (DQMV) adlı status verilmiş və nəticədə bu hadisə Ermənistanın Dağlıq Qarabağa dair gələcək ərazi iddiaları üçün bir vasitə olub..." - deyə o qeyd edib.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Fəlsəfə İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Faiq Ələkbərli "Bakı-Xəbər"ə bildirdi ki, 1921-ci ilin iyulun 4-5-də Qafqaz bürosunun qəbul etdiyi qərar özü Dağlıq Qarabağın Azərbaycanın tərkib hissəsi olduğunu bir daha sübut edir. "Bildiyimiz kimi, hələ Cümhuriyyət dövründən Ermənistan tərəfindən Dağlıq Qarabağa qarşı iddia irəli sürülür. Ermənilər həmin dövrdə də bir sıra problemlər yaradırdılar. 1920-ci ilin 28 aprel işğalından sonra, noyabrın 30-da Ermənistan da Sovet Sosialist Respublikası quruldu. Bundan sonra Ermənistan SSR rəhbərliyi də Dağlıq Qarabağın Ermənistanla birləşdirilməsi ilə bağlı səylərini

gücləndirdi. 1921-ci il iyunun 19-da Ermənistan SSR Xalq Komissarları Sovetinin sədri Myansikovun bəyanatı ilə Dağlıq Qarabağı Ermənistanın ayrılmaz tərkib hissəsi kimi elan etdilər. Ancaq buna Azərbaycan tərəfi etiraz edirdi. Ona görə də Ermənistan SSR-in Dağlıq Qarabağda fəvqəladə nümayəndəsi təyin edilən Mnayvan da Nəriman Nərimanovun etirazları nəticəsində 1921-ci il iyun ayının 27-də geri çağırıldı. Üstəlik, 1921-ci il iyunun 27-də Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsi özünün siyasi və təşkilati büröalarının birgə iclasında Ermənistanın Qarabağın yuxarı hissəsinə iddialarını rədd etdi. Ancaq buna baxmayaraq, 1921-ci il 4 iyul plenumunda Rusiya Kommunist Partiyasının Qafqaz bürosu Dağlıq Qarabağın Ermənistan SSR-ə verilməsi ilə bağlı ədalətsiz qərar qəbul etdi, lakin bu qərarın ömrü uzun sürmədi. O zaman bu ədalətsiz qərara plenumda iştirak edən Azərbaycan Müvəqqəti İnqilab Komitəsinin sədri, ümumiyyətlə, Azərbaycanın əsas rəhbəri olan Nəriman Nərimanov qəti etiraz etdi. Nərimanovun etirazından sonra 1921-ci il iyulun 5-də yenə Rusiya Kommunist Partiyasının Qafqaz bürosu Dağlıq Qarabağa Azərbaycan SSR-in tərkibində saxlanmaqla, inzibati mərkəzi Şuşa şəhəri olmaqla geniş vilayət muxtariyyəti statusu verdi. Dağlıq Qarabağa Azərbaycanın tərkibində saxlanması şərtlə məlum statusun verilməsi erməniləri ciddi narazı edirdi. Buna baxmayaraq, yenə də ermənilər öz iddialarından əl çəkmək istəmirdilər və bütün hallarda, 1923-cü il iyul ayının 7-də mərkəzi Şuşa olmaqla yenə də Dağlıq Qarabağ Azərbaycanın tərkibində saxlandı. Sonradan da ermənilər bu iddiadan əl çəkmədilər".

F.Ələkbərli qeyd etdi ki, Paşinyanın iddiaları tamamilə əsassızdır. Onun sözlərinə görə, Paşinyan keçmiş Dağlıq Qarabağın Azərbaycanın tərkibində saxlanması məsələsində SSRİ-ni ittiham edir ki, guya ermənilərə haqsızlıq edib. "Dağlıq Qarabağ həm Cümhuriyyət, həm də Cümhuriyyətdən əvvəlki dövrlərdə, xanlıqlar və qədim dövlətlər dövründə Azərbaycanın olub. Dağlıq Qarabağ həmişə Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olub, bu gün də Azərbaycanın tərkib hissəsidir" - deyə F.Ələkbərli qeyd etdi.

İradə SARIYEVA
Yazı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyilə çap olunur.